

Konkurrensen i Sverige 2007

Konkurrensen i Sverige 2007

Konkurrenstrycket i svensk ekonomi är fortsatt högt men åtgärder krävs för att Sveriges konkurrenskraft inte ska försämrans.

- Konkurrensen inom den offentliga upphandlingen i Sverige spelar en avgörande roll för konkurrenskraften i den samlade ekonomin. Här redovisar Konkurrensverket för första gången statistik över utvecklingen inom området. Utvecklingen går åt fel håll. Upphandlande enheter får in allt färre anbud i allt fler upphandlingar. Tecken finns på en sämre regelefterlevnad när det gäller efterannonsering. Det är vanligt att lägsta pris används som urvalskriterium vilket kan minska leverantörernas drivkrafter till utveckling av tjänsteinnehållet.
- Konsumenternas valmöjligheter måste stärkas inom framförallt vård och omsorg: verksamheter inom offentlig sektor bör konkurrensutsättas i större utsträckning genom olika former av kundvalsarrangemang.
- Inom nätverksbranscher som el och telekommunikation är förutsättningarna för infrastrukturkonkurrens, det vill säga konkurrens mellan nätverk, olika. För en väl fungerande konkurrens krävs att infrastrukturer regleras på ett effektivt sätt. Konkurrensverket pekar här på energiområdet där en ägarmässig åtskillnad mellan nätmonopol och konkurrensutsatt verksamhet bör införas. Inom telekomområdet finns inte motsvarande behov av separation. I stället bör infrastrukturkonkurrens stimuleras.
- Entreprenörer som kan utveckla och realisera idéer och projekt och de institutionella miljöer de verkar i är av stor betydelse för innovation och konkurrens. Tillträde av nya företag och utveckling av varor och tjänster är centralt för marknadsdynamik och tillväxt. Verket ger exempel på områden där statsmakterna kan vidta åtgärder för att främja entreprenörskap.

Faktorer av betydelse för konkurrens och strukturomvandling

- Det finns flera faktorer som påverkar utfallet på en marknad. Även om det inte finns några fasta regler eller entydiga metoder för att söka bedöma konkurrens eller konkurrenstryck, tenderar konkurrensen och omvandlingstrycket att vara hårdare ju fler företag som finns på marknaden och ju mindre etableringshindren är.
- Många branscher i det svenska näringslivet karakteriseras av en stark företagskoncentration och höga inträdeshinder. Inom flera branscher svarar de fyra största företagen för mer än 90 procent av den inhemska branschvisa omsättningen samtidigt som importkonkurrensen är begränsad. Cement- och sockertillverkning är exempel på sådana branscher. Den höga inhemska företagskoncentrationen varit

bestående under en längre tidsperiod samtidigt som det finns indikatorer på att dessa branscher uppvisar inträdeshinder.

- På en aggregerad nivå kan förändringar i konsumtionens sammansättning påverka såväl ekonomins funktionssätt som utfallet på olika marknader. Om konsumenter i ökad omfattning efterfrågar varor och tjänster med ett stort antal aktörer och i mindre omfattning efterfrågar varor från marknader med ett fåtal aktörer kan det förväntas leda till en ökad konkurrens. Detsamma gäller om konsumenternas preferenser ändras i riktning mot mer ovanliga varumärken eller importerade produkter.
- Vad gäller de huvudgrupper som ingår i den privata konsumtionen kan konstateras att sedan 1995 har, relativt sett, konsumtionen ökat mest för post- och telekommunikationer (135 procent), rekreation och kultur (51 procent), inventarier och hushållsvaror (33 procent) samt restauranger och logi (26 procent). Enligt den officiella statistiken har konsumtionen minskat mest för alkohol och tobak (-35 procent), boende (-24 procent) samt hälso- och sjukvård (-19 procent). För livsmedel och alkoholfria drycker har volymen minskat något i jämförelse med den totala privata konsumtionen (-5 procent) medan den ökat något för kläder och skor (5 procent) samt för diverse varor och tjänster (10 procent).
- Förutom post och tele är det framför allt för grupperna rekreation och kultur, inventarier och hushållsvaror samt livsmedel och alkoholfria drycker som priserna fallit jämfört med KPI under den studerade tidsperioden oktober 1995-oktober 2007. Prisökningar av varierande storlek har uppmätts för huvudgrupperna hälso- och sjukvård, diverse varor och tjänster, restauranger och logi, alkohol och tobak, transporter samt boende. Jämfört med KPI har prisändringarna varit störst för hälso- och sjukvård (47 procent) och minst för boende (5 procent).

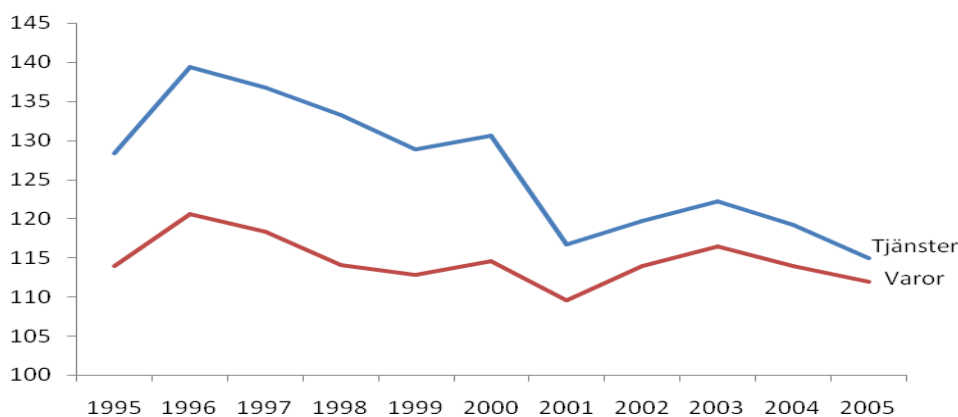
Vikter i KPI för olika huvudgrupper 2007 samt prisförändringar, viktförändringar och volymförändringar relativt total privat konsumtion för perioden oktober 1995-oktober 2007. Avrundade tal. Procent

	Vikt i KPI 2007	Nominell prisförändring	Prisförändring relativt KPI	Viktförändring	Volymförändring relativt total privat konsumtion
KPI totalt	100,0	14,4			
Livsmedel och alkoholfria drycker	13,1	5,1	-8,2	-12,7	-4,9
Alkohol och tobak	3,9	32,0	15,4	-24,9	-34,9
Kläder och skor	5,8	9,2	-4,5	0	4,7
Boende	27,4	20,1	5,0	-20,4	-24,2
Inventarier och hushållsvaror	5,7	2,3	-10,6	18,5	32,6
Hälsa- och sjukvård	2,9	68,6	47,4	19,8	-18,7
Transport	13,9	24,7	9,0	13,1	3,8
Post och tele	3,5	-25,4	-34,8	53,5	135,4
Rekreation och kultur	12,4	-6,5	-18,3	23,1	50,7
Restauranger och logi	5,6	32,9	16,2	47,0	26,5
Diverse varor och tjänster	5,4	45,4	27,1	39,2	9,5

Källa: SCB, bearbetning av Konkurrensverket

- Prisskillnaderna jämfört med övriga EU-länder har minskat även om prisskillnaderna varierar mellan åren. Förklaringar till de minskade prisskillnaderna är en ökad internationalisering av den svenska ekonomin, en större och mer integrerad inre marknad inom EU och att en ökad import från länder utanför EU har bidragit till en press nedåt på den svenska prisnivån. Ökad konkurrens leder emellertid inte bara till lägre priser. Också diversifieringen av varor och tjänster ökar och konkurrens sker även genom produktutveckling och kvalitetsförbättringar. En fortsatt politik för att avlägsna hinder för internationell handel och underlätta utvecklandet av EU:s inre marknad för varor och tjänster kan väntas leda till betydande välfärdsvinster för de svenska medborgarna.

Utvecklingen av prisnivåindex (PNI) för varor respektive tjänster för privat konsumtion i Sverige jämfört med EU15 åren 1995-2005. EU15=100

Källa: Eurostat, bearbetning av Konkurrensverket

- Det finns olika förklaringar till de uppmätta prisrelationerna. På kort sikt kan fluktuationer av nominella växelkurser få ett betydande genomslag. Vidare bidrar produktiviteten inom (delar av) näringslivet till att prisnivåer varierar mellan länder. Exempelvis är nationalinkomsten högre i Norge än i Sverige. Det beror till en inte obetydlig del på att den norska oljeindustrin är oerhört produktiv, dvs. genererar stora vinster per anställd. Det samma gäller för delar av det danska näringslivet. Därmed tenderar länder med större nationalinkomst per invånare att ha högre priser än länder med mindre nationalinkomst per invånare.
- För perioden 2000-2006 var den svenska inflationen uttryckt som det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) i genomsnitt 1,6 procent per år. För länderna inom EU15 var motsvarande tal 2,1 procent och för (nuvarande) EU som helhet (EU27) var den årliga inflationen enligt detta mått 2,6 procent.

Konkurrens och innovationer

- En viktig beståndsdel på väl fungerande marknader är nytillträde till marknaderna. Detta kan ske på olika sätt. En möjlighet är att nya företag vågar etablera sig och utmana de redan existerande aktörerna. En annan möjlighet är att företag utvecklar varor och tjänster som utgör substitut till rådande utbud på marknaden. I båda fallen skapas välfärd genom prispress eller kvalitetsutveckling.
- Statsmakterna kan påverka företags möjligheter att träda in på marknaden genom utformningen av olika spelregler och institutioner. Även om flera åtgärder har genomförts för att stimulera den entreprenöriella aktiviteten i ekonomin så återstår ännu en hel del som bör göras för att svensk ekonomi ska kunna ta tillvara den outnyttjade potential som finns. Med stärkta drivkrafter till produktivt entreprenörskap finns det än mindre anledning att se framtiden och dess utmaningar

som ett hot utan snarare som något fyllt av möjligheter för en fortsatt god välbefinningsutveckling för Sveriges befolkning. Exempel på ett område där statsmakterna kan vidta åtgärder är offentlig sektor.

Förslag till åtgärder

- *Konkurrensutsätt i ökad utsträckning verksamheter inom offentlig sektor genom olika former av kundvalsarrangemang.*
- *Regeringen bör ta initiativ till att det inom den offentliga sektorn utvecklas en systematisk strategi för att långsiktigt uppmuntra och underlätta privat produktion av skattefinansierade tjänster.*
- *Regeringen bör ta initiativ till att det inom den offentliga sektorn utvecklas metoder för att kontrollera och utvärdera privata alternativ såsom fristående skolor, privata vårdproducenter, förskolor och högre utbildningsanstalter.*

Offentlig upphandling och konkurrens

- Det är av stor vikt att de offentliga upphandlingar, som har uppskattats att uppgå till 400 miljarder kronor per år, sker effektivt och att företag konkurrerar vid lämnande av anbud för att skattebetalarna ska få valuta för sina pengar.
- Internationella erfarenheter visar att upphandlingsområdet ofta är utsatt för av företagen samordnade anbud. Detta har lett till att konkurrensvårdande myndigheter aktivt övervakar och utreder dessa marknader. I vissa länder har man särskilt uppmärksammat anbudslämnarens roll för att stävja anbudskarteller. Detta tar sig t.ex. uttryck i att de upphandlande myndigheterna kan begära intyg av anbudslämnaren att denne självständigt har bestämt det offererade priset och inte gjort det i samförstånd med någon annan.
- Anbudskartellers påverkan på priserna vid upphandlingar har studerats av olika ekonomer. I dessa studier har prisökningarna skattats till mellan 7 och 30 procent. I en studie av anbudskarteller vid anläggning av vägar i de två amerikanska delstaterna North Carolina och South Dakota fann Brannman och Klein (1992) att de vinnande buden ökade med 18 respektive 6,5 procent.
- För att ge vägledning till offentliga inköpare har Konkurrensverket publicerat en checklista med omständigheter som kan tyda på att företag samarbetar vid upphandlingar. Checklistan innehåller femton punkter på vad den upphandlande enheten bör ha i åtanke vid utvärderingen av anbudet. I en kartläggning som Konkurrensverket låtit KPMG AB (2007a) utföra avseende ett antal utvalda myndigheters, kommuners och landstings interna kontroll i samband med offentlig upphandling har det framgått att de interna regelverken rörande upphandling inte omfattar frågan om anbudskarteller. Fokus i organisationerna ligger i stället på att

säkerställa att de agerar i enlighet med lagen om offentlig upphandling (LOU). I de fall som det finns en policy för upphandlingsverksamheten berörs inte frågan om anbudskarteller specifikt. Däremot har flera myndigheter information på sina webbplatser om konkurrenslagstiftningen. Men även om det inte finns ett utvecklat regelverk finns det organisationer som bedriver arbete med att insamla statistik för att kunna jämföra anbudspriser över tiden och mellan anbudsgivare eller arbetar med andra kontrollåtgärder för att belysa frågor om mutor och bestickning. Detta skickar signaler till leverantörerna att organisationerna är uppmärksamma även i avsaknad av specifika regelverk.

- Samtliga statliga myndigheter verkar under regelverket för offentlig upphandling. Det är angeläget att myndigheterna kontaktar Konkurrensverket om man får information om eller misstänker att det förekommer kartellsamverkan i samband med upphandlingar. Statliga myndigheters verksamhet regleras i en förordning om instruktion för den aktuella myndigheten samt i ett regleringsbrev från det departement under vilket myndigheten sorterar. Det bör införas en bestämmelse i statliga myndigheters instruktioner om att Konkurrensverket måste kontaktas vid misstanke om kartellverksamhet. Ett alternativ är att regeringen ställer sådana krav i statliga myndigheters regleringsbrev. Detta skulle öka möjligheterna att bekämpa karteller.
- Upphandlingar över de s.k. tröskelvärdena ska som regel publiceras i Europeiska kommissionens olika medier, databasen Tenders Electronic Daily (TED) och Europeiska gemenskapernas officiella tidning EGT. Annonsering är ett av de viktigaste medlen för att uppfylla gemenskapsrättens krav på transparens och öppenhet i offentliga upphandlingar och utgör en förutsättning för en inre marknad. Annonsering sker dels som förhandsannonsering inför budgetårets planerade upphandlingar, dels som efterannonsering där det slutgiltiga resultatet redovisas.
- Konkurrensverket uppdrog år 2007 åt Allego AB att undersöka i vilken omfattning efterannonsering skedde vid upphandlingar över tröskelvärdena. Resultatet visar att antalet efterannonser är betydligt mindre än antalet annonser som förhandsannonserats. Under perioden 2000 till 2006 har andelen efterannonser minskat från 71 till 57 procent, även om det absoluta antalet efterannonser har ökat.

Antalet annonser som har publicerats i TED från svenska upphandlande enheter

År	1996	1998	2000	2002	2004	2006
Inbjudan/ansökan	2380	2587	2622	3388	3253	3995
Efterannonser	1654	1797	1860	2104	1801	2284
Bortfall av efterannonser (%)	31	31	29	38	45	43

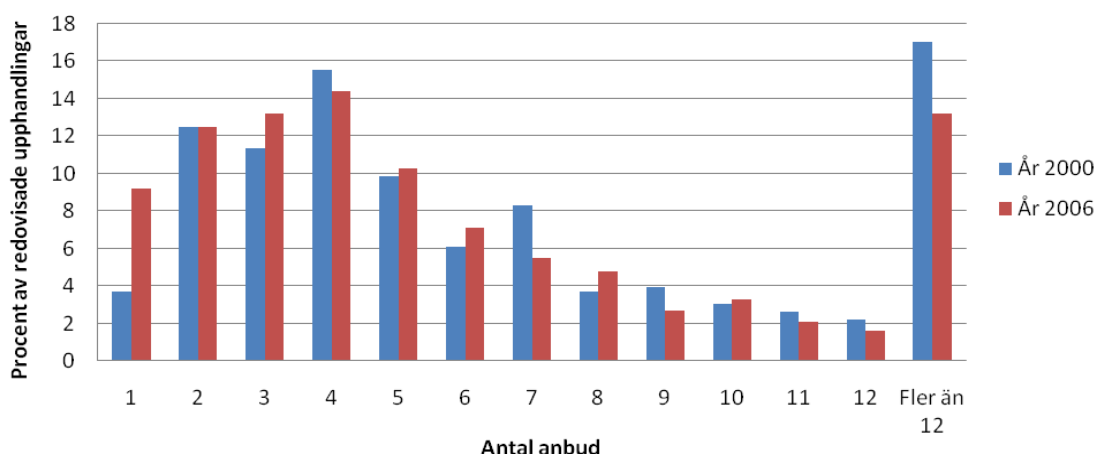
- Kommunala och statliga bolag uppvisar den lägsta andelen redovisade efterannonser av upphandlande enheter. Dessutom saknas många obligatoriska uppgifter i de annonser som redovisas.

Antalet publicerade annonser i TED 2006 fördelade efter typ av beställare

Beställare	Inbjudan/ansökan	Efterannons	Bortfall (%)
Ekonomisk förening	28	0	100
Kommuner	1561	865	45
Landsting	506	403	20
Kommunala bolag	885	371	58
Statliga myndigheter	825	586	29
Statliga bolag	139	38	73
Privata bolag i försörjningssektorn	48	21	56
Samfälligheter	3	0	100
Totalt	3995	2284	43

- Det framgår även att de upphandlande enheterna får in allt färre anbud i allt fler upphandlingar. Mer än hälften av länen uppvisar en minskning av antalet inkomna anbud per upphandling under den av Allego undersökta tidsperioden. Detta kan vara en indikation på att konkurrensen har minskat inom viktiga områden.
- Nedan beskrivs antalet anbud per redovisad upphandling för åren 2000 och 2006. Uppgifter presenteras för Stockholms län och Skåne län.

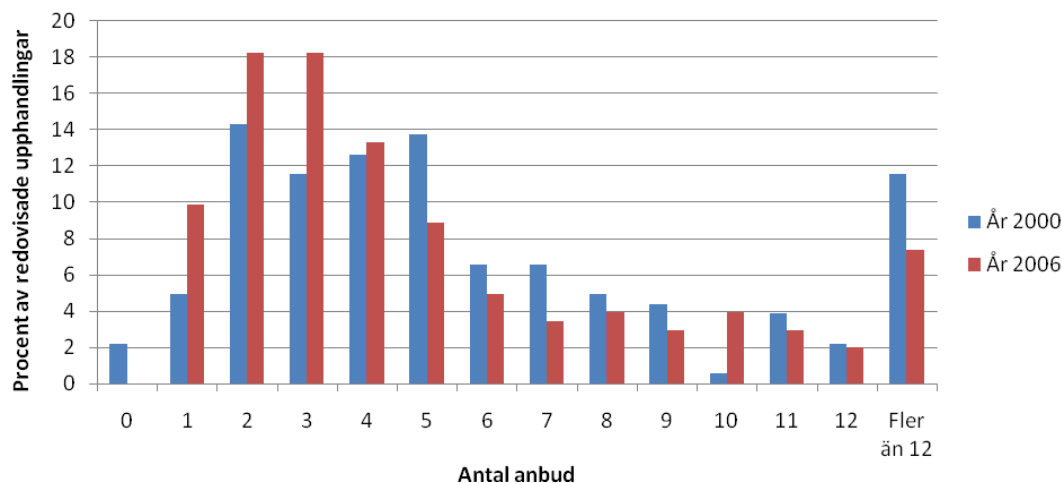
Andel redovisade upphandlingar fördelade efter antalet erhållna anbud i Stockholms län. Åren 2000 och 2006. Procent

- I Stockholms län redovisades 672 upphandlingar under 2006 jämfört med 457 redovisade upphandlingar under 2000. Upphandlande enheter i Stockholms län fick år 2000 i 43 procent av upphandlingarna 4 anbud eller färre. Denna andel ökade till 50 procent år 2006. Framför allt är det upphandlingar där enbart ett anbud gavs som har

ökat under 2006 jämfört med 2000. Att upphandlande enheter fick relativt många anbud, 10 eller mer, skedde i närmare en fjärdedel av fallen 2000 jämfört med en femtedel av fallen 2006.

Andel redovisade upphandlingar fördelade efter antalet erhållna anbud i Skåne län. Åren 2000 och 2006. Procent

- Upphandlande enheter i Skåne län redovisade 203 upphandlingar 2006 jämfört med 182 upphandlingar 2000, en ökning med knappt tio procent. År 2000 fick upphandlande enheter 4 anbud eller färre i drygt 45 procent av upphandlingarna. Sex år senare resulterade 60 procent av upphandlingarna i högst fyra anbud. Att en upphandlande enhet mottog tio anbud eller fler förekom i liknande utsträckning 2006 som 2000.
- Av undersökningen framgår även att det är vanligt att lägsta pris används som utvärderingskriterium vid upphandlingar. Detta kan innebära ett hinder för leverantörernas benägenhet att välja nya lösningar för att förbättra tjänsternas kvalitet och innehåll. Om i stället det mest fördelaktiga anbudet används som utvärderingskriterium lämnas utrymme för konkurrens om kvalitet och utveckling av nya lösningar främjas vilket i slutändan gynnar konsumenterna. Användandet av lägsta pris som kriterium kan även göra det lättare för leverantörer att koordinera sina anbud, framför allt om det finns få anbudsgivare. Detta ökar risken för kartellbildning.

Förslag till åtgärder

- Öka möjligheterna att ingripa mot misstänkta anbudskarteller genom ändringar i statliga myndigheters instruktioner.
- Inför sanktioner mot upphandlande enheter som inte efterannonserar upphandlingar över tröskelvärdena.

Offentlig-privat samverkan

- Offentlig privat samverkan, OPS, är en entreprenadform som kan tillämpas vid stora investeringar. Vid ett OPS-projekt åtar sig den privata sektorn ansvaret för design, byggande, finansiering, samt drift och underhåll av en funktion under investeringens livscykel. Entreprenadformen skapar därmed förutsättningar för beställaren att tillvarata den privata partens kompetens. Eftersom beställaren definierar funktionskrav snarare än detaljer för utförandet, är utrymmet för innovationer större vid OPS än vid traditionella utförarentreprenader.
- Upphandlingsreglerna kan kringgås genom direktupphandling. Ett sådant förfarande sätter konkurrensen ur spel och kan leda till högre priser och sämre kvalitet. Det är viktigt att framhålla att OPS inte är något medel för att kringgå gällande upphandlingslagstiftning. I vissa fall är det emellertid oklart om upphandlingslagstiftningen ska tillämpas eller om det är fråga om en koncession som faller utanför lagens tillämpningsområde. Alldeles oavsett ska tilldelningen av OPS-kontrakt alltid ske i förenlighet med de EG-rättsliga grundprinciperna om t.ex. transparens och likabehandling.
- Vid upphandlingar enligt regelverket för offentlig upphandling är förhandlad upphandling för närvarande det enda upphandlingsförfarandet som kan anses vara tillräckligt flexibelt för att kunna ge utföraren möjlighet till egna initiativ vid utformningen och utförandet av ett OPS-projekt. Det är emellertid oklart huruvida detta förfarande är tillämpligt inom den klassiska sektorn. I och med de nya upphandlingsdirektiven är det däremot möjligt att införa ett nytt upphandlingsförfarande inom den klassiska sektorn, s.k. konkurrenspräglad dialog. Detta förfarande kan användas vid upphandling av särskilt komplicerade kontrakt, såsom OPS-projekt, inom den klassiska sektorn.

Förslag till åtgärder

- *Enligt Konkurrensverkets uppfattning bör det skapas förutsättningar för flexibla upphandlingsförfaranden vid tilldelning av OPS-kontrakt. En förutsättning för att lyckas med OPS är att upphandlingsförfarandet är tillräckligt flexibelt, inte minst för att ge den privata parten utrymme för innovationer och egna initiativ vid utförandet. Det är mot denna bakgrund angeläget att den konkurrenspräglade dialogen införs i den svenska lagstiftningen.*

Byggverksamhet

- Bygg- och anläggningssektorn, som är konjunkturberoende, kännetecknas av en marknadsstruktur med ett fåtal stora företag som kan verka och konkurrera nationellt och ett stort antal små företag som verkar på regionala eller lokala marknader.

De största bygg- och entreprenadföretagen i Sverige och deras kumulativa andel av de 50 största byggföretagen i Sverige. År 2006

Företag	Omsättning mkr i Sverige	Kumulativ andel av de 50 största företagen (%)	Antal anställda i Sverige
Skanska Sverige	26 743	24	10 631
Peab	22 922	44	9 420
NCC	22 105	64	8 881
JM	9 392	72	1 943
Vägverket Produktion	6 679	78	2 404
Banverket Produktion	2 970	81	2 846
Totalt 50 största företagen	111 980	100	44 218

Källa: Sveriges Byggindustrier, bearbetning av Konkurrensverket

- Bygg- och anläggningssektorn kan sägas ha kännetecknats av statisk konkurrens snarare än en situation med dynamisk konkurrens. Nya företag har konkurrerat med liknande teknik och byggprocesser vilket inte bidragit med någon högre grad av utveckling. Dynamisk konkurrens innebär ett omvandlingstryck vilket pressar företag till förnyelse av teknik och nya företag som anammar ny teknik får konkurrensfördelar jämfört med företag som inte gör detta. Marknadsstrukturen tillsammans med ett svagt omvandlingstryck och höga inträdeshinder ökar förutsättningarna för att konkurrensbegränsande samarbeten kan uppstå och fortleva över tiden vilket asfaltkartellen är ett exempel på.
- Inslaget av utländsk arbetskraft och utländska byggföretag på bygg- och anläggningsmarknaden har ökat väsentligt under de senaste åren. De flesta utländska byggföretagen är dock små och verkar ofta som underentreprenörer vid större byggprojekt. Det största utlandsägda byggföretaget på den svenska bygg- och anläggningsmarknaden är norska Veidekke som bedriver såväl bostads- som anläggningsprojekt på nationell basis. Enligt data från Sveriges Byggindustrier var Veidekke år 2006, efter omsättning, det sjunde största byggföretaget på den svenska marknaden.
- Kostnaderna för nyproduktion av bostäder har ökat betydligt mer än utvecklingen av den allmänna prisnivån mätt enligt KPI sedan 1990. Kostnaderna ökade kraftigt i mitten av 1990-talet men ökningen stagnerade i början av 2000-talet. Sedan 1990 har de kostnader som entreprenören möter vid produktion av flerbostads- och småhus ökat med 83 respektive 76 procent medan KPI ökat med 45 procent. Det är kostnader för byggmaterial samt transporter, drivmedel och elkraft som uppvisat de största kostnadsökningarna.

Prisutveckling för de kostnadslag som ingår i faktorprisindex för flerbostads-
respektive småhus exkl. löneglidning och moms. Kvartal

Kostnadslag	Flerbostadshus		Småhus	
	Procentuell förändring		Procentuell förändring	
	<u>2007K3</u> 1990K1	<u>2007K3</u> 2004K1	<u>2007K3</u> 1990K1	<u>2007K3</u> 2004K1
1. Byggmaterial	104,3	27,6	91,5	21,8
2. Lönekostnader exkl. löneglidning	49,5	10,3	50,3	10,5
3. Maskiner	57,1	16,1	60,8	16,2
4. Transporter, drivmedel, elkraft	93,7	17,7	87,5	17,2
5. Omkostnader	77,3	11,9	76,5	11,3
1-5. Entreprenörens kostnad	83,2	20,2	76,1	16,7
6. Byggherrekostnad	11,2	16,0	15,2	14,8
1-6. Faktorprisindex	69,7	19,7	66,2	16,4
Konsumentprisindex	44,8	4,4	44,8	4,4

Källa: SCB, bearbetning av Konkurrensverket

- I tabellen kan noteras att det enbart är byggherrens kostnader som har ökat mindre än KPI under perioden första kvartalet 1990 till tredje kvartalet 2007. Efter första kvartalet 2004 har samtliga kostnadslag ökat mer än KPI.
- Priserna för byggmaterial har ökat betydligt sedan första kvartalet 1990 och även efter första kvartalet 2004.
- I FPI för flerbostadshus svarar byggmaterial och lönekostnader för närmare tvåtredjedelar. Dessa kostnader utgör även de två största kostnaderna i FPI för småhus.

Prisutveckling för varuslagen i produktionsfaktorn byggmaterial. Kvartal

Varuslag	Flerbostadshus		Småhus	
	Procentuell förändring		Procentuell förändring	
	<u>2007K3</u> 1990K1	<u>2007K3</u> 2004K1	<u>2007K3</u> 1990K1	<u>2007K3</u> 2004K1
Byggmaterial	104,3	27,6	91,5	21,8
varav:				
Armeringsstål	209,5	84,9	211,1	84,9
Elmaterial	178,8	53,1	223,5	55,6
Järn och Stål	138,0	48,3	104,9	34,1
VVS-material	124,6	20,6	110,7	19,6
Övrigt Byggmaterial	84,6	15,9	77,7	14,2
Trävaror	85,3	31,1	97,0	37,7
Betongvaror	82,1	22,8	67,6	10,9
Material för målning	74,6	8,8	74,6	8,8
Snickerier	76,4	16,9	79,6	17,3
Vitvaror	60,4	8,0	63,4	8,4
Golvmaterial	42,9	2,6	43,9	2,3

Källa: SCB, bearbetning av Konkurrensverket

- Störst prisutveckling uppvisar armeringsstål, elmaterial, järn och stål samt VVS-material. Det är enbart kostnaderna för golvmaterial som har haft en långsammare prisutveckling än KPI.
- Även om armeringsstål uppvisar den största ökningen är dess inverkan på det totala indexet för byggmaterial och i förlängningen faktorprisindex liten då armeringsstål står för en liten del av den totala byggmaterialkostnaden.

Undersökningen av ARS-research

- KKV uppdrog 2007 åt ARS-research att genomföra en intervjuundersökning med företrädare för byggföretag om upplevda hinder inom byggsektorn. En liknande undersökning genomfördes 2003.
- Det upplevs inte finnas några legala eller branschmässiga inträdeshinder för inträde på den svenska byggmarknaden, dock finns det upplevda hinder för tillväxt. De hinder för tillväxt som uppmärksammats i undersökningen är den rådande bristen på arbetskraft, att byggnation sker lokalt, att det för små- och medelstora byggföretag är svårt att få tillgång till mark att bygga på samt den ökade administration som det innebär att anställa personal.
- Det talas också allmänt mer om att bygga energisnålt och miljövänligt. Det gäller såväl inom byggprocessen (material, leveranser, logistik) som miljöaspekter under byggnationens livscykel (uppvärmning, underhåll och drift). Inom grossistledet och

bland leverantörsföretag talar man om utvecklad logistik och förbättrade och mer skräddarsydda leveranser till kunderna.

Plan- och bygglagen

- PBL kännetecknas av ett antal egenskaper som minskar förutsägbarheten och ökar riskerna framförallt för små- och medelstora byggföretag. Den långa tidsutdräkten från idé till färdigt hus, många aktörer med motstående intressen, omfattande regelverk samtidigt som beslut fattas av politiska organ gör det svårt att förutse det slutgiltiga utfallet är exempel på egenskaper som minskar förutsägbarheten.

Förslag till åtgärder

- *Öka möjligheten för internationella byggföretag att träda in på den svenska marknaden.* För att öppna marknaden för internationell konkurrens kan det finnas anledning att analysera förutsättningarna för internationella företag att få tillgång till nödvändiga insatsvaror för produktionen. Exempelvis kan höga transportkostnader försvåra för internationella företag att konkurrera eftersom de inte har tillgång till strategiska insatsprodukter såsom grustäkter. Statsmakterna bör därför utreda möjligheterna för tillträdesreglering inom dessa områden.
- *Öka anslagen för innovationsforskning rörande byggmaterial och byggprocesser*
- *Effektivisera den kommunala byggprocessen*

Regelformering och liberalisering

- När tidigare monopolmarknader liberaliseras är utformningen av politiken och den sektorspecifika regleringen av stor betydelse för att motverka (faktiska och potentiella) konkurrensproblem och skapa goda förutsättningar för att reformerna ska upplevas som framgångsrika av konsumenterna. Det finns en rad problem som kan uppkomma när marknader öppnas för konkurrens. Viktiga frågeställningar som kan kräva fördjupad analys är bl.a. följande.
 - Krävs tillträde till infrastruktur (flaskhalsar)?
 - Bör infrastrukturen skiljas ut (vertikalt separeras)?
 - Hur bör en tillträdesreglering utformas?
 - Krävs speciella mekanismer för tvistlösning?
 - Har kunderna betydande omställningskostnader för att byta leverantör? Om så är fallet, vilka åtgärder kan vidtas för att minska dessa kostnader?

Olika slag av uppföljningar och utvärderingar är dessutom nödvändiga för att kunna göra önskvärda korrigeringar av regelverket.

- En förutsättning för att Konkurrensverket ska kunna identifiera hinder för konkurrens och ta fram väl underbyggda förslag är att verket, vid sidan av den informationsinhämtning som sker inom ramen för tillämpning av konkurrenslagen vid misstänkta överträdelser av förbuden, har möjligheter att samla in uppgifter från företag och andra. Ett område där behovet av stöd för uppgiftsinsamling är stort är monopolmarknader som är på väg att utsättas för konkurrens genom regelreformer och sådana marknader där regelreformer genomförts men konkurrensproblem kvarstår.
- Lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden (uppgiftsskyldighetslagen) har sedan dess tillkomst år 1956 utgjort den rättsliga grundvalen för de svenska konkurrensvårdande myndigheternas informationsinsamling.

Förslag till åtgärder

- *Konsumentverket bör ges i uppdrag att ur ett konsumentperspektiv följa upp regelreformerade marknader.*
- *Lagstödet för Konkurrensverkets uppgiftsinsamling bör moderniseras.*

Taxitransporter

- Efter liberaliseringen 1990 diskuterades förutsättningarna för taxiföretag, främst dem som finns utanför större tätortsområden och i glesbygd, att kunna samverka kring en beställningsfunktion med hänsyn till förbudet i konkurrenslagen (1993:20), KL, för företag att samarbeta om priser m.m. som märkbart begränsar konkurrensen. Här framfördes att förbudet hindrade taxiföretag i nämnda områden att, via en gemensam beställningscentral, upprätthålla en service för taxis kunder.
- År 2000 infördes ett särskilt undantag i KL (18 §), det s.k. legalundantaget, som bl.a. innebar att förbudet i KL inte gäller om samarbetet (och det berörda avtalet) mellan taxiföretag eller mellan en beställningscentral och taxiföretag omfattar högst 40 taxifordon och behövs för att tillgodose det samhälleliga intresset av tillgång till taxiservice.
- Därutöver finns en förordning (2000:1029) om gruppundantag för avtal om viss taxisamverkan. Av förordningen framgår att de samverkande taxiföretagen är undantagna det nämnda förbudet i KL om företagen tillsammans svarar för högst 35 procent av den marknad som omfattas av företagens avtal. Enligt gruppundantaget får de samverkande taxiföretagen bl.a. samarbeta om beställningscentral, inköpsvillkor och gemensamma priser för taxiresor.

- Bland allvarliga regelbrott inom taxinäringen har främst uppmärksammats olaglig taxitrafik och skattebrott. Det är viktigt att komma till rätta med den typen av lagstridigt agerande för att konkurrensen inte ska snedvridas mellan företagen.

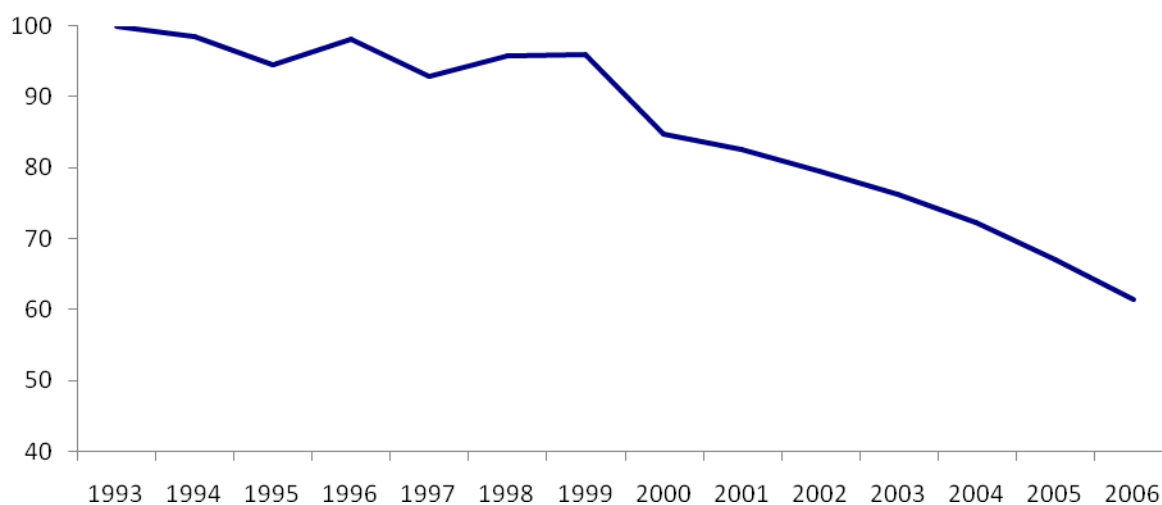
Förslag till åtgärder

- *Se över undantagen för taxi från konkurrensreglerna.*
- *Dela upp upphandlingen.*
- *Säkerställ att taxametertömning äger rum vid särskilda redovisningscentraler.*

Elektronisk kommunikation

- Den snabba tekniska utvecklingen och den ökande konkurrensen på marknaden för elektronisk kommunikation som telekommunikations- och kabel-tv-operatörer möter har varit gynnsam för företag och konsumenter och resulterat i betydande prissänkningar. Utvecklingen har även gjort det möjligt för nya aktörer att träda in på marknaden och anlägga egna nät, dvs. duplicera (delar av) infrastrukturen respektive erbjuda nya slag av tjänster, t.ex. IP-baserad telefoni, som produceras med annan teknik eller andra tekniska lösningar.
- Enligt statistik från SCB har konsumentpriserna för teletjänster och teleutrustning nominellt minskat med ca 28 procent mellan 1993 och 2006. Under motsvarande period har KPI ökat med ca 17 procent. Detta innebär att priserna för teletjänster och teleutrustning, jämfört med KPI, fallit med drygt 38 procent. Detta framgår av bilden nedan som visar utvecklingen av relativpriset för teletjänster och teleutrustning under tidsperioden 1993-2006.

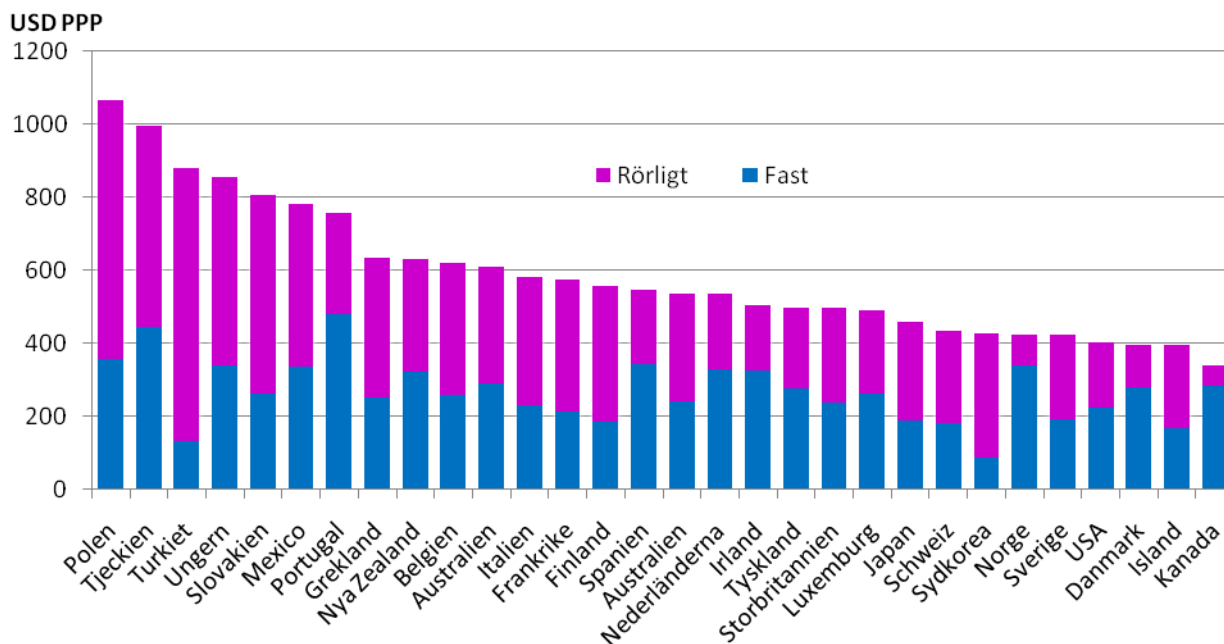
**Utveckling av relativpriset för teletjänster och utrustning 1993-2006.
1993=100. Årsgenomsnitt**

Källa: SCB, bearbetning av Konkurrensverket

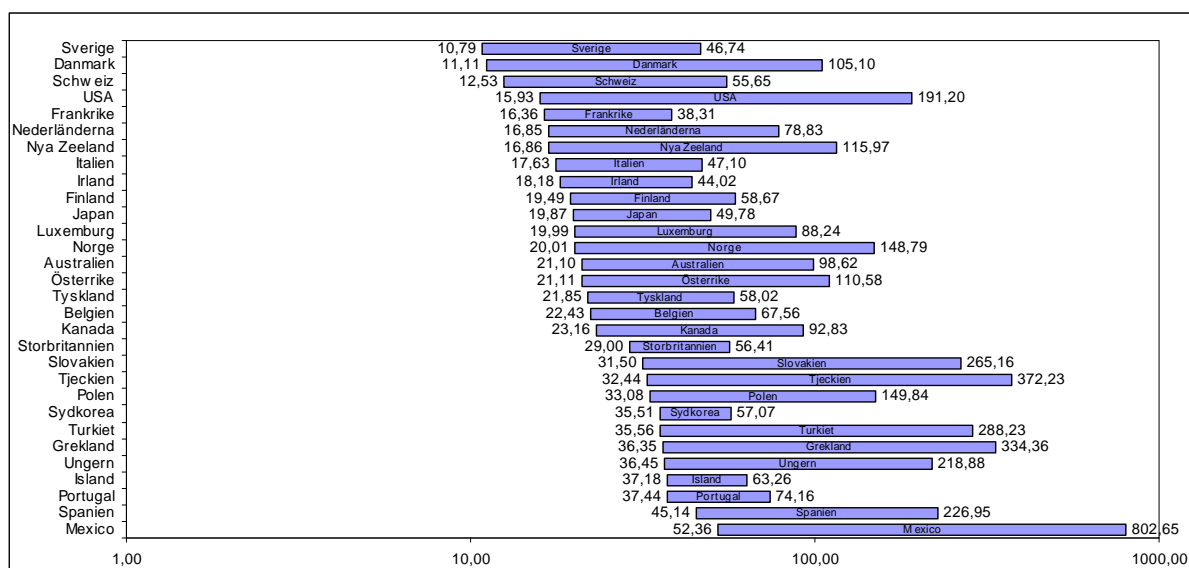
- I ett internationellt perspektiv är priserna för olika slag av elektroniska kommunikationstjänster låga. Det gäller såväl för fasta och mobila teletjänster som för bredbandsabonnemang. Sjunkande priser för mobilsamtal medför att mobiltelefonen utvecklas mot att bli ett alternativ till fast telefon.

Kostnad för teletjänster från fast nätanslutningspunkt för privatkunder (medelanvändare) uttryckt i US-dollar, köpkraftskorrigerat. Augusti 2006

Källa: OECD

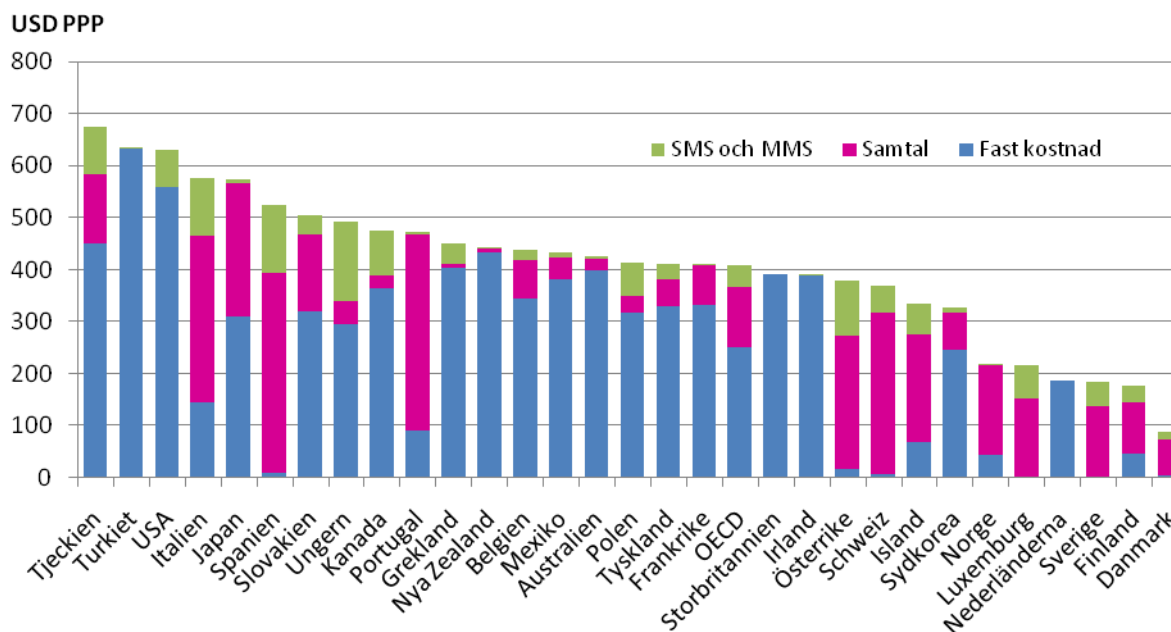
Lägsta och högsta månatliga avgift för bredbandsabonnemang för olika plattformar uttryckt i US-dollar, köpkraftskorrigerat. Logaritmisk skala. Oktober 2006

Källa: OECD

- Av PTS individundersökning framgår att närmare sju av tio svenskar mellan 16 och 75 år hade bredbandsanslutning till Internet år 2007 – en ökning med nio procentenheter jämfört med år 2006. Bredbandshastigheterna som används ökar också. Två av tre hade en uppkoppling på 2 Mbit/s eller mer.

Kostnad för mobila teletjänster för medelanvändare uttryckt i US-dollar, köpkraftskorrigerat. Augusti 2006

Källa: OECD

- Konkurrensverket har i rapporter, utifrån ekonomisk teori och empiri, konstaterat att i de fall det är möjligt är infrastrukturbaserad konkurrens, dvs. konkurrens mellan nätverk, att föredra framför tjänstebaserad konkurrens inom samma nätverk. För den förstnämnda typen av konkurrens är behovet av reglering mindre, dvs. riskerna för s.k. regleringsmisslyckanden är mindre. Dessutom är konkurrensstrycket starkare när det finns konkurrerande nätverk. Renodlad tjänstebaserad konkurrens sätter press på dominanten vad gäller effektivitet och service gentemot slutkonsumenter samt priser. Infrastrukturbaserad konkurrens medför också sådan press, men skapar dessutom ytterligare tryck på dominanten att förnya och uppgradera tjänsteutbudet, att differentiera prisstrukturer och att förbättra den interna effektiviteten överlag. Med andra ord så genererar infrastrukturbaserad konkurrens även dynamiska effektivitetsvinster och inte bara statiska.
- Det är angeläget att understödja en utveckling mot ett ökat inslag av infrastrukturbaserad konkurrens. Detta gynnar konsumenterna och skapar dessutom ökade förutsättningar att fasa ut den sektorspecifika lagstiftningen.

Förslag till åtgärder

- *Det är väsentligt att det utformas en strategi inom området elektronisk kommunikation som innebär att förutsättningar skapas för varaktig infrastrukturbaserad konkurrens där detta är möjligt.*

Energi

- Den svenska elmarknaden öppnades för konkurrens 1996. Grossistmarknaden för elproduktion, råkraftsmarknaden, är till stora delar en gemensam nordisk marknad och handel sker även med andra grannländer som Polen, Tyskland, Ryssland och Estland.
- Handeln med el till slutkund är i allt väsentligt ännu en nationell marknad medan nätverksamhet fortsatt bedrivs som monopol. Med elbörsen Nord Pool som central handelsplats är den nordiska råkraftsmarknaden sannolikt den bäst fungerande regionala marknaden för el i Europa.
- Konkurrensverket har tidigare uppmärksammat ett antal kvarvarande problem på elmarknaden. Frågor som Konkurrensverket anser bör analyseras vidare är bl.a. hur det kan säkerställas att det finns tillräcklig kapacitet i överföringsnäten för en effektiv handel och att produktionsresurserna för el motsvarar den efterfrågan som finns på marknaden.¹ Situationen på elmarknaden innebär att konkurrensen måste värderas utifrån de begränsningar som finns i överföringsnätet och vilken produktionskapacitet som finns tillgänglig på marknaden. På motsvarande sätt som på elmarknaden har en regelreformerings skett på naturgasmarknaden.
- Från och med den 1 juli 2007 är samtliga naturgasanvändare berättigade att välja leverantör. På en annan energimarknad med monopolinslag, fjärrvärmemarknaden, diskuteras prisregleringsfrågor och möjlighet för andra företag än nätägaren att få tillgång till ledningsnätet.

Förslag till åtgärder

- *Nordel, de nordiska systemoperatörernas samarbetsorganisation, bör påskynda färdigställandet av de fem redan beslutade investeringarna och överväga ytterligare samhälls-ekonomiskt lönsamma nätinvesteringar utifrån ett nordiskt perspektiv.*
- *Det regionala perspektivet i planeringen av stamnätsinvesteringar måste stärkas.*
- *Restriktionerna för investeringar i elproduktion bör lindras.*
- *En samordnad tillståndprocess och en maximal handläggningstid för myndighetsprövningen av investeringar i energianläggningar bör införas.*

¹ Dessa frågor behandlades även i en gemensam rapport från de nordiska konkurrensmyndigheterna 2007, Nordic Competition Authorities (2007)

- *Konkurrensverket upprepar tidigare förslag om att så långt möjligt upplösa de samäganden som finns inom svensk elproduktion.*
- *Åtskillnaden mellan nätmonopolet och konkurrensutsatt verksamhet bör skärpas.*
- *Skapa en nordisk slutkundsmarknad och stärk incitamenten för konsumenterna att anpassa förbrukningen till priset på elbörsen.*
- *Förändra EU:s system för handel med utsläppsrätter.*
- *Möjligheterna att öppna fjärrvärmenäten för tredje part bör utredas vidare.*